

Katedra na Labutej ulici – Tanszék a Hattyas utcán

Vedúca redaktorka: Katarína Maružová Šebová
Redaktori: Dr. Juraj Briškár, Kopaszné Szincsová Ildikó, Dr. Tuska Tünde
Vysokoškolské vydavateľstvo Gyulu Juhász, Szeged, 2010. 209 p.

Predbežne subjektívne. Aj prieskum autora týchto riadkov by mohlo byť medzi uvedenými menami: Chlebniczki, Cseman, Gázsó, Hrivnák, Szokol, veď spolu s nimi, avšak na inom odbore, prebral aj on svoj diplom v roku 1958. Spomedzi piatich priezvisk pod jedným: „Cseman“, sa skrýva niekdajšie dievča, Mari Csemanová, poslucháčka slovenčiny a spevu. V tomto období sobotňajšie programy, uvádzajúce vysokoškolské bály sa často začínali s jej sólovým spevom: „Mať moja, mať moja, moja materina...“ Naši učelia v úlohe „gardedámy“ sediaci okolo, spolu so zabávajúcimi sa študentmi spievali: „Mať moja, mať moja...“ Ale sústredme sa na knihu.

Aj jej titul je dvojjazyčný, ako aj sama kniha: Katedra na Labutej ulici – Tanszék a Hattyas utcán. K menu ulice sa žiada poznámka z historického pohľadu. V rokoch 1955-1963 Katedra slovenského jazyka a literatúry – podobne ako aj ostatné vysokoškolské katedry – fungovala na ulici 4. Apríla, ktorá sa pôvodne volala Bollogasszony. V roku 1963 sa katedra presťahovala na ulicu „Kató Hámán“, ktorej predchodcom bola ulica Svätého Františka. Ako dobre, že sa nájdú v Segedíne ešte aj také ulice, ktoré odolali vynúteným ideologickým požiadavkám doby a ostali verné svojim dejinám. Takou je aj Labutej ulica, kde katedra sídli od roku 1994. V tejto skutočnosti je čosi povzbudzujúce, vytvárajúce nádej na pocit istoty a úžitnosti. Táto ulica má vyše sto rokov – a my žijeme v nej.

(Druhú, schvaľujúcu pripomienku jazykového charakteru v súvislosti s

titulom zborníka by mali len tí, vo vedomí ktorých sa pri jeho čítaní vybavuje jazyková štruktúra názvu svetoznámeho románu z 30. rokov minulého storočia: Medená tabuľa pod bránou / Katedra na Labutej ulici).

Štruktúra zborníka je čistá a dôsledná. Otvára ho na strane tretej odporúčanie dekana. Tento text je jediný, ktorého maďarská a slovenská verzia sa nachádzajú na tej istej strane, tesne za sebou. Ostatné materiály – vzhľadom na ich rozsah – by sa teoreticky mohli umiestniť trojakým spôsobom. Najmenej „bilingválnym spôsobom“ by bolo plynulé korešpondovanie slovenského textu (nepárne strany) s maďarským (párne strany). Texty v oboch jazykoch by sa mohli redigovať aj vo forme dvoch samostatných celkov v rámci zborníka. V prípade našej knihy sa uplatnila tretia variácia, v ktorej tesne po slovenskom texte nasleduje maďarský.

Problematiku dejín katedry uvádza rovnomená štúdia v slovenskom jazyku z pera Kataríny Maružovej Šebovej, ktorá sa začína na strane 4 a končí sa jej maďarským prekladom na strane 39. Po tejto časti nasleduje hádam najpestrejší text zborníka, dvojjazyčná spomienková próza (s.40-48) Michala Hrivnáka („Na výlete s pánom profesorom Sziklayom“). V tomto tematickom celku sú zastúpené spomienky a hodnotenia bývalých lektorov a kolegov, ako aj študentov, z ktorých sa niektorí dnes už stali kolegami. Je ich 18, ale počet textov je vyšší, keďže niektorí autori sú zastúpení dvoma príspevkami.

Iného charakteru je, – ale vzhľadom na to, že ide o dejiny katedry, – o nič je menej dôležitá záverečná časť, v ktorej sú uvedené zoznamy vedúcich katedrií, prednášateľov, lektorov, externých spolupracovníkov, hosťujúcich pedagógov, sekretárook, napokon zoznamy absolventov podľa roku zís-

kania diplomu od roku 1953 do roku 2009 a mená súčasných poslucháčov.

Niekoľko viet o obsahu. Takmer 3/4 zväzku vyplňajú zážitky, udalosti a spomienky autorov týkajúce sa študentského života, práce na katedre, jej kultúrnych, priateľských a odborných vzťahov doma i za hranicami. Signifikantným znakom všetkých textov je vzájomná úcta a láska k predchodcom. Na základe vyššie uvedeného možno povedať, že zborník predstavuje z vedeckého aspektu, ale aj z as-

pektu dejín inštitúcie, cenný materiál, ktorý by bez iniciatívy katedry pravdepodobne ostal roztrúsený. Čitateľ, ktorý sa zahlbí do textov, iste nepocíti moju názor ako prehnany – zrodilo sa také dielo, ktoré zodpovedá dvojitému nároku (veda a pedagogika) – ktorý na katedre uvádzal ako požiadavku a reprezentoval svojím správaním, vedeckou a pedagogickou činnosťou jej vysoko vážený zakladateľ, Ladislav Sziklay. Jeho črty tváre, myšlienky a snahy pripomína väčšina prí-

spevkov, no dostáva sa v nich priestoru aj ostatným vedúcim katedry: Augustínovi Drahošovi, Aladárovi Králikovi a Pavlovi Bačovi. Súčasná vedúca, Katarína Maružová Šebová, ktorá je v pozícii od roku 1992, sa priraduje k predchodcom predovšetkým svojou náročnosťou a nenútenou rozhodnosťou prejavujúcou sa v snahe o odbornú a historickú autenticnosť, ako aj v jej osobnej odhodlanosti a vytrvalosti neodmysliteľnej k vytvoreniu takého diela, ktoré si zaumienilo informovať o hodnotách šesťdesiatročnej katedry.

Niekoľko slov o žánri. Vzhľadom na to, že ide o zväzok spracúvajúci dejiny danej inštitúcie, nemožno odhliadnuť od doby, v ktorej toto dielo vzniklo. Píše sa rok 2010 a zdá sa, že sme účastníkmi pohnutých časov. Filozofie, svetové názory sa vymieňajú, inštitúcie sa reorganizujú a hodnoty, o ktorých sme mysleli, že sú dôležité pre nás, zrazu sa stávajú bezvýznamnými. Dnes človek sa snaží niečo vytvoriť, prerobiť, niečo nové vybudovať; peniaze, – ak ich má, – a energiu investuje do svojej budúcnosti. I keď si uvedomuje, že súčasne by sa mal starať aj o hodnoty vytvorené v minulosti, nemá čas na to, aby z mnohých zastaraných, či zdanlivo zastaraných myšlienok zachránil pre budúcnosť – aspoň pre poučenie – tie, ktoré by sa dali využívať aj dnes. Výsledky vedeckých bádání Ladislava Sziklaya a ostatných pedagógov katedry sa sice zachovávajú v ich odborných prácach a lexikónoch, ale spomienka na profesora Sziklaya odpredvážajúceho na výlete svojich poslucháčov len vtedy zostane živá, ak jeho bývalí odchovanci: Michal Hrivnák a ďalší napíšu o tom. To však predpokladá iniciátora, respektíve zodpovedného redaktora, kto ich vyzve, aby písali, takú spoľahlivú spolupracovníčku ako Ildiká Kopaszová Synčoková, takého tvorivého návrhára knihy ako Dr. Juraj

Briškár a napokon vydavateľa, ktorý realizuje ich predstavy. Uznanie samozrejme patrí všetkým autorom, ktorí zapísali svoje spomienky do zborníka, od Anny Divičanovej po Štefana Tótha, od Jána Benčíka po Katarínu Kupčíkovú a Katarínu Mikovú a ďalších.

Záverom si dovoľujem poznamenať, že ako lektor maďarských textov, najviac času som venoval rozsiahlej štúdiu Kataríny Maružovej Šebovej s nadpisom Dejiny katedry a ďalším dvom analýzám, uzatvárajúcim zborník. Jedna z nich je prácou Maružovej („Prečo byť učiteľom slovenčiny?“), druhú napísala Tünde Tušková („Etnické parametre poslucháčov Segedínskej univerzity“). Tieto analýzy sú veľmi dôležité. Spomienky bývalých študentov totiž, vyplývajú z ich charakteru, môžu byť nepresné, selektívne, zaujaté, ale aj dobré.

Takéto znaky sa môžu objaviť aj vo vedeckej práci, ktoré by však kazili jej hodnotnosť. V súvislosti s tým konštatujem, že Katarína Maružová Šebová a Tünde Tušková sú autorkami, ktoré vo svojej práci sa nespochiľali len na lektora. V oblasti dejín katedry Maružová pracuje už dlhšie; údaje, ako aj svoje konštatácie starostlivo kontroluje; jej vety, výrazy sú výstižné, významy slov jednoznačné. V jej štúdiu je obsiahnuté všetko, čo je dôležité z hľadiska snáh, zápasov a dejín Katedry slovenského jazyka a literatúry; nedáva priestor nijakým vonkajším snahám, ktoré stratia svoju aktualitu, samy sa strácajú, akoby ich nikdy nebolo.

Som presvedčený, že tento dvojjazyčný zväzok bude hodnotným dielom tak z aspektu výskumu dejín pedagogických inštitúcií maďarských, ako aj slovenských. Úprimne gratulujem každému, kto sa podieľal na vytváraní tohto hodnotného diela.

PROF. IMRE BÉKÉSI

Text preložila

Katarína Maružová Šebová
(Príspevok odznel na oslavách 60. výročia založenia Katedry slovenského jazyka a literatúry v Segedíne).

Slovenská hymna

korení hlboko v duši národa

V poslednej dobe morálne ničotní, znalosťami histórie nepoškvrnení, alebo len jednostranne učení trpaslíci spustili svoje ničím nepodložené, neodôvodnené, nevksné ohováračky, typu „Slovenskú hymnu spievajú na nápev maďarskej ľudovej piesne...“, ba dokonca aj takto: „Slovenskú hymnu ukradli Maďarom?“, a veru našli by sme to vyskloňované vo všetkých možných i nemožných pádoch. Že kde? Nuž napr. aj na maďarskom portáli Bumm.sk, alebo na „Blog Archiv“-e pod názvom: „Magyaroktól lop-ták a szlovák himnuszot?“ V množstve zlomyseľných a osočujúcich hlasov však nájdeme aj jeden triezvy, tiež maďarský, ktorý potvrdí skutočnosť, že: „V poslednej dobe na veľmi mnohých miestach sa rozšíril istý link, ktorého úlohou je dokázať, že slovenská hymna je prepisom istej maďarskej ľudovej piesne.“ Tento hlas však poukazuje aj na ďalšiu skutočnosť, že nie všetci naši spoluobčania maďarskej národnosti sú voči nám takto nevlúdne naladení. On o tomto ošemetnom jave píše takto:

„Pod určitú úroveň sa síce neoplatí klesnúť, ale tento prípad je výnimkou. Nech sa každý dozvie, aká osočná vec je použiť čarovný webový prostriedok zvaný google.com. Napokon by ani nebolo dobré, keby táto volovina ako dajaká mestská legenda ostala vo vedomí maďarskej spoločnosti. Tá často hlásaná teória je postavená na skutočnosti, že Béla Bartók r. 1908 zaznamenal istú maďarskú ľudovú pieseň s textom *Azt mondják, nem adnak engem galambomnak* (Vravia že ma nedajú môjmu holúbkovi), a je to veľmi vtipná vec, keďže ktorá slúži ako nápev slovenskej hymny – ergo Slováci ešte aj svoju hymnu ukradli Maďarom!

Neuveriteľne jednoduchým vyhľadávaním cez google si aj po maďarsky môžeme prečítať (pomerne romantický) príbeh vzniku slovenskej hymny. Janko Matúška r. 1844 cestou vozom na protestnú akciu do Levoče počul ľudovú pieseň *Kopala studienku*, v tom momente napísal na jej nápev text, potom slovenskí vlastenci romantické duše spievajúc túto pieseň vtiahli do mesta poriadne si zademónštrovať. Takto vznikla pieseň *Nad Tatrou sa blýska*.

Teda medzi Bartókovým zbieraním piesní a živelným záznamom ľudovej piesne Matúškovcami je rozdiel 54 rokov v prospech slovenskej verzie. Navyše je tu ešte aj jeden háčik: Bartókom zozbieraná pieseň nie je ľudová, ale k nápevu vybásnená umelá pieseň, ešte k tomu s úplne odlišnou štruktúrou od tradičných maďarských ľudových piesní. Odo mňa fundovanejší odborníci v osemzväzkovej Maďarskej národopisnej zbierke to odôvodnili nasledovne: „Je nesporné, že maďarskej tradícii sú cudzie niektoré izolované dur-molové nápevy, ktoré sa nahor budujú tercovou sekvenciou, alebo nadol sekund-sekvenciou, spravidla v malom hlasovom rozsahu.“

Slovenská hymna je pôvodne maďarská pieseň? Nie, na žiadny pád. Ráďte prosím rozširovať, alebo používať svoj triezvy rozum.“

Toto je teda ten triezvy maďarský hlas, ktorý je o to vzácnejší, že sa opiera o logické, ba aj vedcami potvrdené argumenty. Toto je ten vzácny hlas, ktorý je určite zárodkom vzájomného porozumenia a dobrých ľudských vzťahov medzi našimi národmi, a preto má šance do budúcnosti. Oplatí sa prečítať si aj diskusiu k tomuto článku. Z nej vidno, že mnohí z diskutérov

problematiku nepoznajú, argumenty ich nezaujímajú, ich jediným cieľom je: osočovať. Oni, ktorých „argumenty“ sú úbohé, si robia posmech zo skutočných argumentov svojho kolegu. To je to, s čím treba niečo robiť – v rodinách, školách, na celej šírke... Tu asi pomôže iba správne vyučovanie skutočných, neskreslených dejín, a správna výchova.

Inak, tá spomínaná slovenská pieseň (*Kopala studienku...*) je starodávna a má prekrásny nápev. Nie div, že je taká rozšírená a obľúbená medzi Slováckmi. Na internete si ju môžeme vypočuť v podaní ľudových súborov z rôznych krajov v sprívode dychovky, heligónky a rôznych ďalších hudobných nástrojov. Ani tomu sa nedivím, že jej nápev sa zapáčil aj Maďarom a zložili si naň svoj maďarský text (*Azt mondják, nem adnak engem galambomnak*). Kým v slovenčine v rôznych krajoch je rozšírené množstvo variantov toho istého textu, zatiaľ maďarský text je úplne odlišný. Nám, Pilišanom, je teplo na duši, keď si uvedomujeme, že tú prekrásnu pieseň, ktorá tak dojala Janka Matúšku, máme aj my vo svojom repertoári. Samozrejme, náš text je variantom piesne *Kopala studienku*. V Mlynkoch je to pieseň *Pri studénke stála, napájala páva* (viď zbičku Zahučali hory, s. 131). Aj Čivania ju majú (viď zbičku Rozmarín zelený, s. 96: *Pri studénke stála, pávi napájala*) a spievajú ju aj v Santove (viď zbičku V santofském Piliši, s. 125: *Pri studénke stála, napájala páva*). Santovčania si ju navyše rozšírili o ďalšie štyri strofy! Ak my, Slováci, sme na niečo bohatí, tak sú to práve ľudové rozprávky a piesne. My si

Kopala studienku,
Pri studénke stála,

1. [Kopala studienku, pozerala do nej,] [či je tak hlboká, ako je široká, skočila by do nej, ej, skočila by do nej.]
2. [A na tej studienke napájala páva,] [povedzže mi, milá, holubienka sivá, kohože si panna, ej, kohože si panna?]
3. [A ja ti nepoviem, lebo sama neviem,] [prídi na večer k nám, mamky sa opýtam, potom ti ja poviem, ej, potom ti ja poviem.]

alebo

2. [A na tej studienke napájala páva,] [milý sa spytuje, milý sa spytuje, čieho je to pána.]
3. [A ja ti nepoviem, lebo sama neviem,] [prídi na večer do nás, prídi na večer do nás, ja sa mamky dozviem.]
4. [A keď prídeš do nás na vranom koničku,] [uviaž si ho u nás, uviaž si ho u nás na našu jedličku.]
5. [Tá naša jedlička pekne vyrastená,] [či v zime, či v lete, či v zime, či v lete, vždycky je zelená.]

pozerala do nej
napájala páva (mlynský variant)

1. [Pri studénke stála, napájala páva,] [Povedz mi, má milá, holubienka sivá, keráho si pána?]
2. [A ja ti nepoviem, lebo sama neviem,] [Dójdí ti večer k nám, mamki sa opýtam, potom ti ja poviem.]
3. [Došiel on večer k nám na vranom koničku,] [Prívázał si koňa, prívázał si koňa na našu jedličku.]
4. [Tá naša jedlička je blahoslavená,] [Či v lete, či v zime, či v lete, či v zime, ždicki je zelená.]
5. [Pri studénke stála, pozírala do něj,] [Či je tak hlboká, jako je široká, skočila bi do něj.]

Informátorka:

Kata Glücklichová, rod. Pavlenčková, 75 r.
Zapísal: Gregor Papuček r. 1960
Miesto záznamu: Mlynky

I. Vlastenecké piesne.
1. Nad Tatrou sa blýska.
Národná hymna slovenská.
Výzvar - oktáva. Národná hymna slovenská.
1 Nad Tatrou sa blýska, hromy di - vo bi - jú,
2 To Slo - ven - sko na - se po - vá - ť - do - spa - lo,
3 U Slo - ven - sko vs - tá - va, pa - tá si str - há - va,
4 E - ste je - die ra - stu na Kri - viánskej stra - ne.
1 nad Ta - trou sa blý - ska, hromy di - vo bi - jú,
2 to Slo - ven - sko na - se po - vá - ť - do - spa - lo,
3 u Slo - ven - sko vs - tá - va, pa - tá si str - há - va,
4 kto jak Slo - vák ri - ti, nech sa ša -
čiar
1 my stra - ťia, Slo - vák - ťi o - ťi - jú,
2 ho - k - to - mu, a - by sa pre - bra - lo,
3 od - bi - la, ťi - je ma - ťka Slá - va!
4 le - oby - ti, a me - dzi nás sta - ne.
Pieseň vznikla v rokoch štyridsiatych minulého storočia. V týchto prvénych verziách skladali so slovenskými slovmi Janko Matúška a iní k budúcim dejinám narodení, na ktorých prednášli svoje dňevné slovy. (bazos.com)

GREGOR PAPUČEK